

УДК [372.21+37.036.5]:78

ЕФЕКТИВНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Іваненко О.А.

Київська дитяча Академія мистецтв

Розкрито необхідність професійної підготовки музичних керівників та їх вплив на художньо-творчий розвиток дітей дошкільного віку. Уточнено та розкрито вплив музичних занять на розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку в умовах дошкільних навчальних закладів. Запропоновано та обґрунтовано педагогічні умови щодо ефективності музичних занять в процесі роботи з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: художньо-творчий розвиток, музичні здібності, музичні заняття, дошкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національної освіти істотно зростає роль формування творчої особистості дитини саме дошкільного віку, адже цей вік є найсприятливішим для пробудження творчих здібностей маленької людини в різних видах мистецтв з метою подальшої реалізації її творчого потенціалу. Оскільки саме в дошкільному дитинстві закладаються основи естетичної свідомості, художньої культури, а також з'являється потреба в художньо-творчій діяльності, тому потрібно насичувати життя дитини мистецтвом і вводити її в світ музики, малюнку, танцю.

Діти досить гостро відчують прекрасне й тягнуться до нього. Сприйняття творів музичного мистецтва представляє тому необмежені можливості. Оскільки саме в процесі різних видів музичної діяльності у дітей дошкільного віку розвивається інтерес до музики, а в подальшому й любов до неї, тому успіх та ефективність такого виховання в дошкільному навчальному закладі повністю залежить від професіоналізму та компетентності музичного керівника. Адже педагог на музичних заняттях повинен створити такі умови, що сприятимуть набуттю дошкільниками основних навичок музичної діяльності, завдяки яким діти матимуть змогу запам'ятовувати та впізнавати твори музичного мистецтва, радіти їм, перейматися змістом творів, красою їх форми та образів.

Формулювання цілей статті. Головною метою цієї статті є обґрунтування основних умов та пропозицій для музичних керівників дошкільних навчальних закладів щодо ефективності художньо-творчого розвитку в процесі музичних занять.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мистецтво в усіх різновидах відіграє особливу роль саме на етапі раннього виховання дитини, оскільки вона в дошкільному віці робить свої перші кроки в пізнанні та сприйманні навколишнього світу. І саме таким популярним різновидом мистецтва як музика надано пріоритет у залученні дитини до світу прекрасного в дошкільних навчальних закладах.

Музика – мало не єдиний різновид мистецтва, який доступний сприйняттю дитини вже з раннього віку, тому, що основні складові музичного сприйняття формуються значно раніше, ніж сприйнятливості до будь-якого іншого мистецтва. Оскільки музика, як вид мистецтва, має очевидні

переваги в роботі з дошкільниками, адже, впливаючи на почуття та настрої дітей, надає їм простір для яскравої творчої уяви та фантазії.

Л. Арчажнікова підкреслює, що «ніяке інше мистецтво не втручається з такою надмірною силою в емоційний світ людини, як це доступно музиці» [1, с. 25]. А В.А. Сухомлинський наголошував, що саме музика є вагомим силою уяви. «Музика – уява – фантазія – казка – творчість – це така стежка, проходячи по якій дитина набуває власної духовної наснаги. Музика є могутнім засобом виховання творчих розумових сил» [4, с. 48].

В дитячих садках залучення дітей до музики починається вже з раннього віку на музичних заняттях, на яких педагог має можливість поступово вводити їх у світ музичного мистецтва. Адже музичні заняття – це, перш за все, художньо-педагогічний процес, який сприяє розвитку музичності дитини дошкільного віку, формуванню її особистості та засвоєнню навколишньої дійсності через музичні образи. Ці заняття, як правило, включають в себе такі основні види музичної діяльності як слухання музики, співи, музично-ритмічна діяльність та гра на дитячих музичних інструментах.

У процесі музичного виховання діти знайомляться з різноманітними музичними творами, набувають певних знань, умінь та навичок зі слухання музики, співів, музично-ритмічних рухів. Завдяки цілеспрямованому навчанню у дошкільників розширюється загальний та музичний кругозір, формуються їх творчі здібності, а художні знання, що засвоюються дітьми під час занять, систематизуються та поглиблюються.

Постійна зміна характеру творчих завдань, чергування різних видів музичної діяльності потребує від дошкільників швидкості реакції, організованості, вольових зусиль. На цих заняттях здійснюється планомірне художньо-творче виховання кожної дитини з врахуванням її індивідуальних особливостей, а головне вони отримують навички культури поведінки.

Для того, щоб ефективність музичного виховання дітей дошкільного віку була високою, необхідно створити сприятливі педагогічні умови. Тому, музичному керівнику необхідно дотримуватися такої вагомості умови як створення творчої невимушеної атмосфери на музичних заняттях, позбавленої авторитарного диктату вчителя з

метою надання можливості вільного прояву дітьми творчих здібностей та потенціалу.

Для реалізації цієї умови в процесі музичних занять, перш за все, необхідним є захоплення власною педагогічною справою самого педагога. Його професійна майстерність повинна проявлятися не тільки в тому, як він говорить, але і як він показує твори мистецтва дітям дошкільного віку, для того щоб захопити їх та повести за собою. Тільки в невимушеній атмосфері емоційного підйому та зацікавленості дошкільнят підвищується ефективність занять та створюються умови для їх планомірного художньо-творчого розвитку.

У процесі музичних занять з дітьми музичний керівник повинен використовувати весь спектр мистецьких завдань, головне в цьому процесі – подавати художній матеріал дозовано, не перевантажуючи дитячу психіку, а також обов'язково потрібно слідкувати за їх зовнішніми емоційними проявами, оскільки зацікавленість дітей в цьому віці короткотривала. Тому, впродовж усього заняття, від початку до самого кінця, музичний керівник повинен постійно змінювати різновиди музичної діяльності, що дозволить йому підтримувати увагу дітей на належному рівні.

В теорії художньо-творчого виховання існують два підходи, щодо міри участі педагога в творчому розвитку дітей дошкільного віку. Прибічники першого (В. Глоцер, Б. Джеферсон та ін.) стверджують, що будь-яке втручання педагога в процес творчості дитини заважає індивідуальному вираженню її особистості. Роль педагога, на їхню думку, полягає в тому, щоб вберегти дитину від стороннього зайвого впливу, а також зберегти оригінальність та самобутність її творчості. Прибічники іншого підходу визнають інтуїтивність та самобутність художньо-творчого розвитку дітей, але вважають за потрібне розумний вплив педагога (А.В. Запорожець, І.Л. Джержинська, Т.Г. Казакова, С.В. Акішев та ін.).

Таким чином, створення творчої невимушеної атмосфери на музичних заняттях надає широкі можливості для прояву власних творчих здібностей та потенціалу дітей.

Наступною умовою для підвищення ефективності музичних занять під час оволодіння дітьми мистецькими знаннями та відповідними вміннями є використання музичним керівником доступного та водночас високоякісного художньо-творчого матеріалу.

Оскільки успішність вирішення педагогом естетичних завдань в значній мірі зумовлена самим музичним репертуаром. Адже, не так важливо навчити дітей дошкільного віку певним вмінням та навичкам, як за допомогою всіх цих засобів залучити їх до світової та вітчизняної мистецької культури. Одні і ті ж самі навички та вміння можуть формуватися на репертуарі, який має різну художню цінність, тому його відбір має першорядне значення.

Музичний репертуар, який використовує музичний керівник в роботі з дошкільниками, повинен відповідати одночасно двом вимогам: художності та доступності.

Як було нами зазначено раніше, діти дошкільного віку відрізняються підвищеною сензитивністю щодо музичної діяльності, і тому саме в цьому віці, як правило, засвоюються прийняті в су-

спільстві основні стереотипи смаків та мислення. Таким чином, дуже важливо виховувати дітей на шедеврах світового та національного мистецтва, розширювати їх уявлення про жанрово-стильові особливості їх різновидів. Накопичення різноманітних мистецьких уявлень дозволяє формувати у дітей даного періоду життя досвід різноманітної художньо-творчої діяльності. Класичні, народні та сучасні твори музичного мистецтва стають все більш звичними для слуху та зору, знайомими для впізнавання. Адже відомо, що впізнавання улюблених музичних творів викликає у маленької людини позитивні емоції.

Для нашої статті є досить актуальною думка О.П. Радиної [3] про те, що репертуар музичних занять у дитячому садку включає народну музику, дитячу класику та сучасну музику, але в переважній більшості складається з творів, що спеціально створені вітчизняними митцями для дітей (з урахуванням дидактичних цілей). Багато з них не відповідають високим вимогам художності, вони написані спрощеною, малохудожньою музичною, літературною або образотворчою мовами, і тому дітям сприймати їх нудно та не цікаво.

У процесі занять музичний керівник повинен розглядати вимогу доступності репертуару в двох аспектах: доступність змісту музичних творів та доступність для відтворення їх дітьми. Остання позиція зумовлена віковими можливостями дітей, їх обмеженим життєвим та художнім досвідом. А доступність змісту не повинна розглядатися як використання виключно програмово-зображальних образів, що досить близькі дітям цього віку (природа, гра, іграшка, казка, образи тварин та птахів і т.д.) і дають опору на зовнішні предметні ознаки образу. Адже, в цьому аспекті дуже важливий емоційний досвід дитини дошкільного віку – здатність співпереживати тим почуттям, які виражені в творах мистецтва. Тому, цю вимогу педагог повинен застосовувати як відповідність емоційному змісту музичного твору почуттям, які діти здатні пережити на даний момент.

Отже, в роботі з дітьми дошкільного віку вимога доступності музичного репертуару не повинна вступати в протиріччя з потребою художності, а тому музичний керівник повинен використовувати твори мистецтва бажано всіх епох, що, в свою чергу, дасть можливість у процесі оволодіння мистецькими знаннями та вміннями активізувати в дошкільнят пізнавальний інтерес.

І останньою важливою умовою щодо підвищення ефективності музичних занять з дошкільниками є використання проблемно-пошукових ситуацій в процесі опанування художньо-творчим матеріалом.

Для того, щоб діти дошкільного віку могли якнайкраще опанувати високохудожній матеріал, а навчання та виховання мало дійсно творчий характер, необхідною умовою в процесі занять перед музичним керівником повинно стати створення проблемно-пошукових ситуацій. Педагогу необхідно створювати такі ситуації, які в процесі опанування матеріалу будуть сприяти не тільки самостійному пошуку дітьми цього віку відповідей на питання, а й засобів музичної діяльності.

Також одним з розповсюджених явищ, яке повинен застосовувати в своїй роботі музичний

керівник з дітьми дошкільного віку – це використання різних художніх співставлень та порівнянь, що дасть можливість не тільки активізувати процес сприйняття творів музичного мистецтва, але й зробить його більш глибоким та диференційованим. У цьому процесі дуже важливим моментом є те, що педагогу необхідно точно та чітко підбирати для порівняння художні твори, не тільки одного різновиду мистецтва (музичного), але й, бажано, інших. Порівнюючи музичні твори з творами інших видів мистецтв, музичному керівнику доцільно використовувати, наприклад, показ репродукцій картин після багаторазового прослуховування музики, для того, щоб у дітей склалися певні уявлення про музичний образ. Також, досить часто, прослуховуванню музики можуть передувати невеликі розповіді, читання віршів або показ репродукцій картин та ілюстрацій.

Музичний керівник повинен пам'ятати, що в процесі музичних занять, які включають в себе проблемно-пошукові завдання, у дітей дошкільного віку формуються такі вагомі складові музичного розвитку як творчі здібності, уява, образне мислення та емоційне ставлення до мистецьких творів. Адже в цьому віці діти охоче перевіряють власні сили в різних видах музичної діяльності,

що, в свою чергу, дає можливість педагогу створювати для них ігрові творчо-пошукові ситуації.

Висновки з даного дослідження. Отже, підсумовуючи все вище зазначене, можна зазначити, що найсприятливішими педагогічними умовами для підвищення ефективності художньо-творчого розвитку дітей дошкільного віку в процесі музичних занять є:

– створення творчої невимушеної атмосфери на музичних заняттях, позбавленої авторитарного диктату вчителя з метою надання можливості вільного прояву дітьми творчих здібностей та потенціалу;

– використання доступного та водночас високоякісного художнього матеріалу, з метою активізації такої важливої складової художньо-творчої розвитку дітей дошкільного віку як наявності пізнавального інтересу;

– використання проблемно-пошукових ситуацій в процесі опанування дітьми високоякісним музичним матеріалом.

Таким чином, використання музичним керівником рекомендованих педагогічних умов у процесі музичних занять не тільки оптимізуватиме художньо-творчий розвиток дітей дошкільного віку, але й сприятиме розкриттю їх творчого потенціалу.

Список літератури:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки: Книга для учителя / Л.Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Комарова Т.С. Художественная культура. Интегрированные занятия с детьми 5-7 лет. Книга для воспитателей дошкольных учреждений, педагогов дополнительного образования и учителей начальных классов / Т.С. Комарова, М.Б. Зацепина. – М.: АРКТИ, 2001. – 96 с.
3. Радынова О.П. Музыкальное воспитание дошкольников: Учебник для студентов высших и средних педагогических учебных заведений / О.П. Радынова. – М.: Академия, 2000. – 240 с.
4. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – М., 1973. – 288 с.

Иваненко Е.А.

Киевская детская Академия искусств

ЭФФЕКТИВНЫЕ УСЛОВИЯ АКТИВИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ МУЗЫКАЛЬНЫХ ЗАНЯТИЙ

Аннотация

Раскрыта необходимость профессиональной подготовки музыкальных руководителей, а также их влияние на художественно-творческое развитие детей дошкольного возраста. Уточнено и раскрыто влияние музыкальных занятий на развитие художественно-творческих способностей детей дошкольного возраста в условиях дошкольных учебных заведений. Предложены и обоснованы педагогические условия для эффективности музыкальных занятий в процессе работы с детьми дошкольного возраста.

Ключевые слова: художественно-творческое развитие, музыкальные способности, музыкальные занятия, дошкольные учебные заведения.

Ivanenko E.A.

Kyiv Children's Academy of Arts

EFFICIENT CONDITIONS FOR ACTIVATION OF ARTISTIC AND CREATIVE DEVELOPMENT OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE IN THE PROCESS OF MUSIC LESSONS

Summary

Revealed the need for training of music teachers and their influence on artistic and creative development of children of preschool age. Refined and revealed the impact of music lessons on the development of artistic and creative abilities of children of preschool age in the conditions of preschool educational institutions. Proposed and justified pedagogical conditions of effectiveness of musical activities in the process of working with children of preschool age.

Keywords: artistic and creative development, musical abilities, musical classes, pre-school educational institutions.